

## U.G. 3rd Semester Examination - 2019

## SANSKRIT

## [HONOURS]

Course Code : SANH-CC-T-VII

Full Marks : 60

Time : 2½ Hours

*The figures in the right-hand margin indicate marks.**Candidates are required to give their answers in their own words as far as practicable.*

1. निम्नोद्धृतेषु प्रश्नेषु दशनां प्रश्नानाम् उत्तरं संस्कृतभाषया देवनागरीलिप्या च पूर्णवाक्येन प्रदेयम् : 2×10=20
- आचार्यमेधातिथिविरचितस्य मानवधर्मशास्त्रस्य भाष्यस्य किं नाम?
  - क एव मिताक्षराकारः? कञ्च ग्रन्थमाधारीकृत्य ईयं टीका तेन विरचिता?
  - मनुमते दशकं धर्मलक्षणं किम्?
  - कौटिल्यार्थशास्त्रस्य सम्पादनं प्रप्रथमतया केन कदा कस्मात्प्रतिष्ठानात् कृतम्?
  - जैनशास्त्रकारेण रचितं कस्यचिदेकस्य अर्थशास्त्रस्य नामतः परिचयं प्रदेयम्।
  - 'सप्ताङ्गं राज्यम्' इत्यत्र दण्ड इति शब्दस्य कोऽर्थः?
  - ब्रह्मचर्याश्रम इति पदे ब्रह्मेति शब्दः किमेवार्थं प्रतिपादयति?
  - महाजनपदानां नामोल्लेखः प्रप्रथमतया कस्मिन् बौद्धग्रन्थे समुपलभ्यते?

[Turn Over]

- ix) शक्तिः कतिविधा? उल्लेखनीयाः।
- x) षड्गुण्ये विग्रह इति शब्दस्य कोऽर्थः?
- xi) कस्य शासनकाले मेगास्थिनिस्-महाभागेन भारतभूखण्डे भ्रमणाय आगतम्? तस्य विरचितस्य ग्रन्थस्य नाम किम्?
- xii) मिताक्षरामते 'धर्म' शब्दः षड्विधस्मार्तधर्मविषयः— स्पष्टीक्रियताम्।
- xiii) व्युत्पत्तिमार्गेण उपनयनमिति पदस्य अर्थो विव्रियताम्।
- xiv) श्रीभगवता गीतोपोनिषत्सु ब्राह्मणादिवर्णानां कर्मणां प्रविभागसमये स्वभावजं ब्रह्मकर्म विषये किमुपपादितम्?
- xv) कस्मिन् शिलालेखे प्रप्रथमतया 'भारतवर्षे'ति शब्दस्य समुल्लेखो दृश्यते?
2. Answer any **four** of the following:  $5 \times 4 = 20$
- i) Write a short notes on (any one):  $5$   
धर्मः, सभा-समितिः, दण्डः, विवाहः, वाणप्रस्थाश्रमः
- ii) What is the meaning of the term *Āśrama*?  
Give a brief discussion of any one of the four *Āśramas*.  $1+4$
- iii) Write briefly, an introductory note on the republican states of the Buddhist period in northern India.  $5$
- iv) Translate in **Bengali** or **English** (any one):  $5 \times 1 = 5$
- a) शत्रवो नीतिहीनानां यथाऽपथ्याशिनां गदाः।  
सद्यः केचिच्च कालेन भवन्ति न भवन्ति च॥  
नृपस्य परमो धर्मः प्रजानां परिपालनम्।  
दुष्टनिग्रहणं नित्यं न नीत्याऽतो विना ह्युभे॥

- b) पूज्या लालयितव्याश्च स्त्रियो नित्यं जनाधिप।  
 अपूजिताश्च यत्रैताः सर्वास्तत्राफलाः क्रियाः॥  
 तदैव तत्कुलं नास्ति यदा शोचन्ति जामयः॥  
 जामीशप्तानि गेहानि निकृतानीव कृत्यया।  
 नैव भान्ति न वर्धन्ते श्रिया हीनानि पार्थिव॥
- c) प्रब्रूतं सत्यं कतरोऽङ्गनानां दोषोऽस्ति यो नाचरितो मनुष्यैः।  
 धार्ष्ट्यन्त पुम्भिः प्रमदा निरस्ता गुणाधिकास्ता मनुनात्र  
 चोक्तम्॥  
 सोमस्तासामदाच्छौचं गन्धर्वः शिक्षितां गिरम्।  
 अग्निश्च सर्वमक्षित्वं तस्मान्निष्कसमाः स्त्रियः॥

v) Briefly discuss the four-fold division of *varna* system according to *Śāntiparvan* of the *Māhābhārata*. 5

vi) Discuss in brief the fourteen *dharmasthānas* according to *Yājñavalkyasamhitā*. 5

3. Answer any **two** of the following. **One must be written in Sanskrit with Devanagari Script:** 10×2=20

i) Explain any **two** of the following verses in *Sanskrit language with Devanagari Script:* 5×2=10

- a) वेदः स्मृतिः सदाचारः स्वस्य च प्रियमात्मनः।  
 एतच्चतुर्विधं प्राहुः साक्षाद्धर्मस्य लक्षणम्॥
- b) जात्युत्कर्षो युगे ज्ञेयः सप्तमे पञ्चमेऽपि वा।  
 व्यत्यये कर्माणां साम्यं पूर्ववच्चाधरोत्तरम्॥

- c) चातुर्वर्ण्यं मया सृष्टं गुणकर्मविभागशः।  
तस्य कर्तारमपि मां विद्ध्यकर्तारमव्ययम्॥
- d) अतः सदानीतिशास्त्रमभ्यसेद्यत्नतो नृपः।  
यद्विज्ञानान्नृपाद्याश्च शत्रुजिल्लोकरञ्जकाः॥
- ii) Discuss critically the importance of the King-makers or *Rājakartārah* according to the Brāhmaṇa literature. 10
- iii) Discuss the concept of welfare state and the essential qualities of king according to Arthaśāstra of Kautilya. 10
- iv) Briefly survey the position of women in different stages of Indian society as has been depicted in the *Brhatsamhitā* of Varāhamihira (*Strīpraśamsā*, Chapter-74. 1-10). 10

OR

Discuss briefly the significance of the sixteen *samskāras* in ancient and medieval Indian society. 10